

Infància i famílies en dificultat social. Noves oportunitats

*Crido dins un espai sord,
on només els muts em responen*
Leticia Pi, 1984

El conjunt de la normativa legal vigent reconeix a la infància el dret de viure i créixer amb el suport i la cobertura de les seves necessitats bàsiques, tan individuals com socials. La família, amb independència del model familiar, és en primer lloc, la responsable de satisfer aquestes necessitats, però hi ha determinades situacions en les que són les diferents administracions públiques les que, de manera subsidiària, tenen l'obligació de garantir l'acompliment d'aquest dret.

Una societat tan canviant com la nostra, ha de revisar i adequar permanentment la seva política social. Això requereix una fonamentació basada en la detecció de les necessitats existents, de les necessitats emergents, així com la prevenció i la planificació de les actuacions més eficaces per a satisfer-les. En aquest sentit, les administracions haurien de dedicar molts esforços en prevenció positiva. Prioritzar la detecció i la prevenció, i treballar des de la proximitat i des dels contextos de socialització més normalitzats com són la família, l'escola i el barri. Recolzar les famílies en les corresponents tasques d'educació i de cura dels fills i filles, perquè es pugui aconseguir realment la conciliació entre la vida laboral i la vida familiar. Especialment, en aquelles situacions de risc social, per evitar la separació dels seus membres.

Estem en una societat, aparentment més democràtica, on segueix existint un repartiment desigual de la riquesa i no solament això, sinó que la tendència és que les distàncies entre els que tenen més i els que tenen menys continuïn creixent.

La reflexió sobre l'exclusió social ens porta, sens dubte, a reconèixer una gran connexió entre l'exclusió social i la pobresa. Des d'una perspectiva pedagògica, d'intervenció socioeducativa, l'exclusió social equival a la separació o privació dels canals que possibiliten sentir-se membre d'una comunitat. L'exclusió social i el procés de marginalització es dona quan hi ha una sèrie de trencaments amb els vincles econòmics, territorials, residencials i/o sociopolítics que es van autoalimentant¹. L'exclusió social seria el terme per a descriure qualsevol transformació del medi social que tingui com efecte limitar a qualsevol grup social l'accés als recursos necessaris per a satisfer les necessitats bàsiques.

No podem caure en l'oblit que l'exclusió social afecta els individus, els quals poden patir, entre altres, major mortalitat, carència de béns bàsics (habitatge, aliment), menys oportunitats de desenvolupament educatiu, manca de participació en les diverses institucions socials, atur o feina precària.

El repte per a la consecució d'un major nivell d'igualtat consisteix en incrementar la capacitat dels individus i les societats per a reduir la vulnerabilitat davant la pobresa i promoure l'autonomia de les persones.

Els infants són les primeres víctimes dels conflictes familiars i socials. Infants i adolescents que per determinades situacions familiars, personals o socials compten amb factors que fan que corrin un risc important de ser exclosos, si no es fa una intervenció individualitzada i a temps. El sistema de protecció social, per tant, ha de centrar-se especialment en aquells que més ho necessitin. En relació amb les famílies i els infants en situació de risc social s'ha de donar sobretot suport per a evitar que els menors i joves hagin d'arribar al sistema de protecció.

En una societat suposadament més democràtica s'ha d'evitar una estructura social exclouent.

En aquest sentit, l'educació és un element clau per al canvi personal i social. És un instrument per al canvi en una societat en canvi constant. L'educació i l'entrenament de les famílies en diferents habilitats normalitzadores són imprescindibles perquè, des de dins, puguin canviar les situacions problemàtiques a partir dels seus propis recursos (*empowering-model*). Això es podrà aconseguir si finalment s'estableix una prioritat política de govern vers els infants i adolescents en situació de dificultat i risc social.

Aquesta política hauria de ser una política integral que permetés desenvolupar els drets fonamentals dels infants, reconeguts internacionalment, mitjançant el desplegament conjunt de polítiques d'educació, de salut, de participació, d'inserció laboral, al costat de les de protecció social. En definitiva, que hi hagi una coherència entre una política integral d'infància i una política general de suport a les famílies o d'aquells que temporalment la substitueixin. Es podrà parlar d'una política on realment l'infant sigui el centre del model,

- quan s'eviti l'aparició o el manteniment de situacions adverses per als infants, i
- quan es pugui treballar al mateix temps per a fer possible la permanència en el seu entorn familiar, i

- quan això no sigui possible, crear les condicions per a un creixement personal òptim i de qualitat.

L'actiu de qualsevol societat són les persones; per tant, s'ha d'invertir en el desenvolupament dels infants i joves perquè arribin a ser autònoms i responsables. Això vol dir pressupostos i finançament per a la infància i l'adolescència.

Carme Panchón
Professora Titular de Pedagogia (UB)
Sotsdirectora del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU)

¹ Petrus, A.; Panchón, C.; Gallego, S. Informe 2002. CIIMU.
